

A szocializmus kérdéséhez.

Dr. Bedő Alberttől.)*

Az állami költségvetés megállapítása és megszavazása alkotmányos életünknek és fejlődésünknek alapvető biztosítékát képezvén, úgy hiszem, hogy mindannyiunknak, pártállásra való minden tekintet nélkül, képviselői kötelességéhez tartozik a költségvetés tárgyalása alkalmával kifejezést adni annak, a mit az állami közérdek szempontjából szükségesnek ismerünk. Ennek a kötelességének teljesítése vezérli csekélységemet is, midőn a földmivelési tárczánál a tisztelt Ház kegyes engedélyével egy pár kérdésre vonatkozó nézetemnek kifejezést kívánok adni. A közügyeink kérdéseivel foglalkozóknak figyelmét legelső sorban a földmivelési viszonyoknak az a válságos helyzete köti le, melynek terhével hazánk földbirtokosainak és földmivelő népének most oly keservesen küzdeni kell, s melynek romboló hatása a mint látszik nemzetünknek és egész állami életünknek jövőjét ássa alá, vagy éppen teszi kockárára.

Nem ismerhetem szükségesnek bővebben megemlékezni azokról a társadalmi jelenségekről s azokról az elítélendő hibás törekvésekről, melyekkel különben egészséges gondolkodású népünket félrevezették; s a mely alaptalan törekvések, ha lenne is valaha lehetőség azok megvalósulhatására, kétségkívül teljesen megsemmisítenék azokat a hiu reményeket, melyeket egész jogosulatlanul, az ember természetének és a természet törvényének ellenére népünk keblébe oltottak, de a mely törekvések felkeltésére irányzott munkás-

*) E lapok szerkesztőjének beszéde a képviselőház f. é. február 10.-én tartott ülésében a földmivelésügyi tárcza költségvetésének tárgyalása alkalmából. Lásd: Az országgyűlés képviselőházának naplóját.

ságnak ádáz működése nálunk, fájdalom lusztrumokra terjedő időn át meg nem engedhető közönnyel lett eltűrve. Így jutottunk ahhoz a veszélyes társadalmi bajhoz, melyre ma az ország minden részéből orvoslást kérnek, a mely ma a szoczializmus neve alatt jelenik meg előttünk, de a mi lényegében és tüneteiben nem más, mint a kommunizmus; mert ne legyünk kétségben a fölött, t. ház, hogy az az elméleti különbség, melyet a szoczializmus és kommunizmus tudós vagy leplező magyarázóí hirdetni szeretnek, a gyakorlatban fenn nem tartható, a hogy a szoczializmus nevével való jelölés csak a tetszetősebb, takaródzó neve a kommunizmusnak, mely alatt ez voltaképen rejtőzik.

Szemben tehát a mindannyiunk által látott és érzett válsággal, mely gazdáinkat és népünket nemcsak veszélybe sodorta, de egymással veszedelmes ellentétbe is juttatta, szükségesnek tartom, hogy a t. földmivelési miniszter urtól, kinek jóakaratu figyelme, minden irányban való gondoskodásra készségesen kiterjed, s magától az összkormánytól is, oly határozott intézkedéseket kérjünk és várjunk, melyek egyfelől rögtön kihatók lehetnek a fenyegető társadalmi veszély csökkentésére, másfelől pedig alkalmasaknak ismerhetők a gazdasági élet üdvösebb fejlődésének bevezetésére s a gazdákra nehezedő terhek elviselhetésének könnyítésére. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Nem kételkedik a házban senki a felett, hogy a legjobb szándék a segítségre a t. kabinet minden tagjában s kiválóan magában a földmivelésügyi minister urban is bizonyára élénken él; sőt látjuk is bizonyítékát annak a 140,000 forintnak felvételével, mely a cseléd- és munkásviszonyok javítása czéljából irányoztatott elő. De elenyésző csekélység ez ahhoz a szükséglethez képest, a mely itt, a

hazai földmivelési viszonyok állapotára való tekintettel, a magyar állam életfeladatából kifolyólag sürgős kielégítésre vár. Sokkal mélyebbre ható állami és társadalmi intézkedések alkalmazásával kell és pedig minden halogatás nélkül segítségre sietni, s ebben sem a pénzügyi érdekek előtérbe állítása, sem a későbbi időre még jobbnak és hathatósabbnak ígérkező eszközök kilátásba helyezése, nem lehetnek elegendők vagy megnyugtathatók, mert földmivelésünk mai válságos helyzetével nézetem szerint úgy kell szemben állanunk, mint egy akaratumk ellenére hirtelen reánk erőszakolt háboru esélyével, a melynek leküzdésére az ellenség gyengítésére használható, minden eszközt gyorsan és halogatás nélkül alkalmazni kell. Ilyen célra vezető eszköznek tartom én, a jövő szempontjából is, a kisebb földbirtokosok számának tetemes szaporítására irányítandó törvényes intézkedéseket; félreérthetés kikerülése végett kénytelen vagyok azonban mindjárt kijelenteni, hogy itt első sorban nem érthetem azokat, vagy az azokhoz hasonló telepítéseket, a melyek a kincstár részéről eddig létesítettek, hanem ettől eltérőleg, nézetem szerint arra van sürgősebb szükség, hogy a kis földbirtokosoknak az a száma szaporittassék, melynek elemei a népnek arra legalkalmasabb csoportjából, a földmives-munkások osztályából szerezhetőek, s mely csak oly kisebb 2—4 holdra kiterjedő földbirtok megszerzéséhez segitendő, melynek birása mellett életfentartása érdekében még idegen mezei munka elvállalására lesz utalva.

Szóval én egy kisbirtokos földmives munkásosztálynak kiterjedtebb mértékben való megalapítását és megtelepítését tartom szükségesnek!

A mai földmives munkásosztályhoz tartozó népnek leghőbb óhaját képezi az állandó házi tűzhely s e mel-

let még legalább annyi termőföldnek tulajdonul való bírása, melyből a saját napi élelmére szükséges gabonát és más növényterményeket biztosan termelhesse; arra van tehát szükség, hogy ez részökre mindenütt lehetővé tétessék olyképen, hogy a legmértányosabb áron, a melynek megszabásánál magasabb nemzeti és közgazdasági érdekek szem előtt tartásával kell eljárni, és a lehető leghosszabb törlesztési idő mellett, különösen pedig azokban a községekben vagy azoknak a községeknek lehető legközelebbi szomszédságában, a hol az illetők most laknak, ilyen kisebb terjedelmű, 2—4 holdnál nem nagyobb szántóföldek, vagy szántásra állandóan alkalmas területek általuk megvásárolhatók legyenek, melyeken aztán megtermelhetik ugyan a saját háztartásuk számára szükséges kenyeret s más élelmi-szereket, de a melyek még mindig nem olyan nagyok, hogy azoknak birtoklása mellett más nagyobb birtokosnál földmivelési munkák végzésére ne kellene vállalkozniok. (*Helyeslés.*) Az az ország és az a földmives nép, melynél a saját szükségletre termelő kisbirtokos-osztály, vagyis a melynél az 1—4 holdas s az 5—10 holdas birtokok száma helyes arányban áll a nagybirtokok terjedelméhez s a hol a nagy- és kisbirtokok száma és kiterjedése nem oly aránytalanul kedvezőtlen, mint hazánkban, köztudomás szerint, sokkal kevésbé érzi meg a gabonaárak ingadozásából eredő válságokat, a mint ezt Délnémetország és Franciaország kedvezőbb számban levő kisbirtokosainak körében is tapasztalják; mert reá nézve a gabona olcsóbb, vagy drágább ára pusztító károsítással nem hathat, miután ő maga annak a fogyasztója, másnemű szükségleteit pedig könnyebben igyekszik jobb idők beálltáig kielégítetlenül hagyni, megnyugtatta lévén azzal, hogy a kenyér és káposzta a kamarában rendelkezésre áll.

Ha valaki annak a ténynek felemlítéséből, hogy a nagybirtokok kiterjedését hazánkban, figyelemmel az előttünk álló nemzeti politikára is, aránytalanul kedvezőtlennek jeleztem és a kisbirtokosok számának tetemes szaporítását tartom szükségesnek: azt vélné következtethetőnek, hogy én a nagybirtokok számának és terjedelmének szükség feletti csökkentésére is kész volnék, az téves feltevésre indulna, mert én, s azt hiszem, hogy a szabadelvű párt is, melyhez szerencsém van tartozni, a nagybirtokot, mint nézetem szerint általában mindazok, a kik az agrár-politikában czélszerű irányt követnek, igen is szükségesnek ismerem, s annak a megfelelő terjedelmű és számú kisbirtokokkal helyes arányban való fentartását igen is kívánom, mert ha erre valahol szükség van, úgy az különösen nálunk áll fenn, hol a nagybirtoknak, s az e mellett szintén nem csekély kiterjedésben szükségelt középbirtoknak is, fentartására és védelmére nemzeti szempontból is sokkal nagyobb hivatást és szükségességet kell tulajdonítani, mint Európa bármely államában.

Egy erős és nagyszámú munkásosztály képzése, a részemről feltételezett 2—4 hold nagyságu birtoktestekkel kétségtelenül hasznára válik a nagy- és középbirtokosok osztályának is, a kik ma a birtok megművelésére szükséges földmives munkások megszerezhetésének nehézségeivel s mondhatnám veszélyeivel küzdenek; mert azok számára állandó munkáskezet biztosít, s ezért azt hiszem, hogy nagyobb birtokosaink saját jól felfogott érdekükben is készséggel járulhatnak a helyzet orvoslásának ama legcélravezetőbb eszközéhez, hogy birtokaik egyik részét ilyen kisbirtoktestek képzésére, a földműveléssel foglalkozó és a földet megvásárolni óhajtó földmives munkásoknak, az értéknek megfelelő árban és törlesztéses fizetésre eladják;

de rendelkezésre állanak még az általam jelzett célra való felhasználásra olyan más birtokok is, melyeket mostani tulajdonosaik eladásra vásároltak; olyanok, melyeket azért adhatnak el tulajdonosaik, hogy a befolyó pénzzel birtokuk megtartott részében tehessenek hasznos beruházásokat, s maga az állam is több helyt bír még ily célra felhasználható föleterületekkel, de általában is naponkint jöhetnek nagyobb vagy kisebb birtokosoktól erre a célra felhasználható kisebb-nagyobb birtokok eladásra, (*Helyeslés a jobboldalon.*) minthogy pedig ezeknek a birtokoknak eladását és vételét a legközvetlenebb állami érdekből kifolyólag nem lehet egyedül a birtokosok tetszésére bízni, ezért e birtokvásárlásoknak foganatosítása, a szükségesség esetére alkalmazandó törvényes szabályok megállapítása után, magának a földmivelési tárczának teendői közé lenne sorozandó, vagy legalább is ennek legközvetlenebb ellenőrzése és felügyelete alatt teljesítendő.

Én ma nem ismerek a földmives munkáskérdés okszerű irányba való terelésére ennél jobb és biztosabb eszközt, s meggyőződve vagyok arról is, hogy bármi egyéb történéjék is korunk közelebbi idejében, e kérdés megoldására, mégis előbb vagy utóbb, de bizonyosan oda fognak érni a dolgok, hogy a mostani nagy birtoktestek egyik részének tulajdon minőséggel való gazdálkodása, a jelenlegi birtokosok kezéből, a mostani földmives munkásokból kiemelkedő birtokosok kezébe fog átmenni, s azt is hiszem, hogy minél hamarább és minél nyugodtabb tervszerű eljárással kezdjük ezt meg, annál kevesebb áldozattal érjük el a célt. (*Általános helyeslés!*)

A mindennapi kenyér termelésére földdel bíró mezei munkásosztály képzésének célszerűségére elég jó példát szolgáltatnak azok a bérleti viszonyok, melyek némely

nagyobb birtokosnál a szomszédos munkásokkal ma is fennállanak; bizonyítja ezt az, hogy még az ipari munkásoknak is nemcsak hazánkban, de az iparos külföldön is, hol pedig kevesebb a földterület, legalább egy kis kertet igyekeznek adni, hogy azzal a hazához csatolják, de legkiválóbb bizonyítékot nyújt erre az ország keleti részében levő székelyföld népe és annak birtokviszonya, hol a 3—4 holdat biró földmives kisgazdák évszázadokon át a legnehezebb küzdelmek között is fentartották magukat, s hol e gazdáknak családtagjai a több földet biró gazdákhoz rendszeren eljáznak földmives napszámra, s hol, mindemeltett is úgy a többet, mint a csupán 3—4 holdat biró kisgazdák, úgy a községi, mint az egyházi életben minden éles elkülönítés nélkül élnek s mint birtokos polgártársak, együtt határoznak s egyképen érvényesítik jogaikat; s a hol sem csábitás, sem üldözés vagy erőszak nem valának képesek, ama különben kevésbé termékeny földön annyinak a kezébe vándorbotot adni, hogy az állandóan elköltözők száma a lakosság káros meggyérülését okozhatta volna.

És mit jelent, midőn azt mondják, hogy a nép földre éhes! Magam győződtem meg különben erről közvetlenül is, de közvetve és lelkészektől is tudom, hogy vágyaik legelsőjét képezi egy kis földet birhatni. Nem bizonyítéka-e ez tehát annak, hogy a földbirtok tisztelete és az ahhoz való ragaszkodás népünk természetében és szívében öröklött erős érzés, mely azonban egyszersmind legkétség-telenebb zálogát képezi annak is, hogy ama, most saját honában magát otthontalannak érző földmives munkás, mely megszokta kapájával és kaszájával mivelti a földet, s mely most is sok esetben alig elviselhető bért fizet azért, hogy az Alföld egyik vagy másik pár holdján, egész évi

munkájának koczkáztatásával dinnyét vagy paprikát termeljen, rögtön az általa legtöbbre becsült és leginkább szeretett szülőföldhöz kötötnék érezze magát, ha annak valamely kis részecskéjét birhatja s hogy maga és családja biztosítására még erősebb vágygyal s megnyugtatóbb és boldogítóbb tudattal legyen készségesebb a föld szorgalmasabb megmunkálására! És soha se feledjük el, hogy a földmives népnek van a legedzetebb karja nemcsak az anyaföld megmivelésére, de a haza és az oltár megvédésére is!

Azt is hallottam, hogy ma már a telkesgazdák közt is akadnak a földre éhesek s hogy ezek is jogtalan uton a mások földjére áhitoznak. A földmivesek emez osztályára nem lehet más ítéletem, mint a melyet a törvények a személy- és vagyonbiztosság ellen vétőkre szabnak.

A kisbirtok megszerzésének lehetővé tételével azonban még nem lehet megnyugtató mértékben megoldva a kérdés, mert e mellett mulhatatlanul szükséges mindjárt egyidejűleg oly törvényhozási intézkedéseket is tenni, melyek e birtokok további elaprózását vagy nem hasonló hivatásu kezekbe való átmenetelét megakadályozzák, s e célból azok közforgalmi vételének és eladásának, valamint öröklésének kérdéseit is szabályozzák.

A kisbirtokos földmives-munkásosztály képzése a nálunk már régen megkezdett, de kielégítő eredményre sohasem jutott telepítés kérdésével — nézetem szerint — egyáltalában nem hozandó kapcsolatba, mert én ez osztálynál a megjelölt minimális földbirtokot, a mellett, hogy e munkásosztályt is földjéhez kívánom szorosabban csatolni, a nagy- és középbirtok s részben még a maga földjét családtagjainak s illetve cselédjeinek segélyével megmivelni nem tudó további kisbirtokosok számára nélkülözhetlen

munkáskezek biztosítása végett is tartom szükségesnek, míg az eddig létesített telepítéseknél önálló, erősebb, tehát szintén napszámosokra is szoruló telkesgazdák képzése volt feltételezve.

Én azonban a telepítéseknek ezt a követését mindaddig és mindazokra a vidékekre és községekre, melyekben földet nem bíró oly földmives nép lakik, mely ilyen 2—4 holdas kisbirtokkal életfentartásának legfőbb szükségletét biztosíthatja s annak megvásárlására is kész, mellőzendőnek tartom s csak ott vélem továbbra is folytathatónak, hol a siker ez eddig tapasztaltaknál biztosabbnak ígérkezik, s a hol az előbbi célra felhasználható szántóföldnek vagy más területnek megvásárlására helyben lakó földmives munkáscsaládok nem lennének találhatóak.

A földmives munkásosztály szaporítására s ennek érdekei megóvására szolgáló intézkedések sikeressége végett nem mulaszthatom el, különösen az illetékes minister ur figyelmébe ajánlani, hogy a hozzánk idegen helyről bejövő, azokat a minden rendü egyéneket, a kik a földmives népnek életét csak zavarják, megélhetését nehezítik, vagy nyugalmaát feldulják, mielőbb és a legerélyesebben az ország határán túl juttatni sziveskedjék.

Adjunk és pedig mielőbb, tényleges bizonyítékot a népnek kezébe arról a komoly akaratról, melylyel az ő baján segíteni kívánunk; helyezzünk az általam jelzett birtokminimumok tulajdonába az országnak legelégedetlenebb vidékein mindenütt több munkáscsaládot, az egyik községben ötöt, a másikban tízet, vagy ha kell százat és én azt hiszem, hogy ez erősebb lesz minden kapacitácziónál, a jobb fordulat bevezetésére.

E példák alapján remélhetőleg észre fognak térni az elégedetlenkedők, mihelyt látják és tudják, hogy köze-

lebből a hasonló kisbirtok megszerzésére ők is sorra fognak kerülni!

A kisebb földbirtokosok és gazdák érdekében az értékesítő, fogyasztó és megfelelő olcsó hitelt adó szövetkezetek létesítésének sürgős és erélyesebb felkarolását tartom szükségesnek, és pedig nem oly aránylag csekély anyagi segédkezéssel, mint a minő eddig volt az állam részéről adható, hanem a tényleg nyilvánuló, indokolt szükségletet jobban kielégítő mértékben. Ha a hitelszövetkezetek tagjaik birtokával, illetve fedezetével, képesek lehetnek az állam részéről rendelkezésekre bocsátott kölcsönhitelt biztosítani, akkor ezt épen úgy és oly mértékben meg kell tenni, mint a hogy különben teljesen indokoltan, milliók bocsátatnak olcsóbb kamattal a budapesti pénzügyintézetek rendelkezésére.

Az értékesítő, fogyasztó és hitelszövetkezeteket minden arravaló községben szervezni kell, mert egyedül ezek tehetik képpé a kisebb gazdaközönséget a létért való küzdelem megvívására, már pedig el lehetünk készülve arra, hogy e küzdelem Európa népeire nézve még soká tart, mert kulmináczióális pontja, habár már megértük is, hogy Amerikának nemcsak buzájával és fájával, de már gyümölcsével is fel kell idehaza a versenyt venni, még nem lett elérve, s hogy Észak- és Dél-Amerika, Afrika és Ausztrália földje, nem is számítva a nagy Oczeán terjedelmes és nagy szigeteit, még rendkívül nagy és fokozódó mértékben képes terményeit Európa országaira önteni; a mivel szemben a biztosabb értékesítésre és olcsóbb beszerzésre s az elviselhető hitelre minden legkisebb esetben a leggondosabb figyelmet kell fordítanunk. Ezeknek az értékesítő-, fogyasztó- és hitelszövetkezeteknek létesítése és minél nagyobb számra való emelése oly élénk és sürgős szük-

ségletet képez, a kisebb földbirtokosoknak a nagy tőke által gyakorolt kihasználása ellen való megvédelmzése végett, mint a milyen multhatatlanul szükséges volt annak idején a személy- és vagyonbiztosság megnyerhetése végett a népek és nemzetek társadalmi és állami tömörülése. Ennek a kisbirtokos-osztálynak szaporítása, társadalmi megerősítése s ezzel elősegített fogyasztó képessége igen hatalmas forrását fogja képezni az ipar és kereskedelmi élet táplálásának is. Ugyanezért örömmel láttam volna azt is, ha a földmives gazdák terményeit elárusító és beszerző, s illetve a községi földmives szövetkezetek segélyezésére a földmivelési tárczánál jelentékenyebb összeg lett volna előirányozva, mire nézve jövőre kérem is az igen tisztelt minster urat.

Szólv ezután röviden kitért az erdősítési költségek egyik tételére s erre nézve következőket mondotta:

Elismerő köszönettel kell megemlitenem a t. földmivelési minster urnak azt a helyes intézkedését, hogy tárczája keretébe a kopár területek erdősítésére 50.000 forintot irányzott elő. Ennek az 50.000 forintnak felhasználását illetőleg azonban azt bátorkodom ajánlani, hogy a hazánkban is már hosszú időközön át megszerzett azoknak a tapasztalatoknak alapján, melyek igazolják, hogy az erdősítési jutalmak kitüzése utján a magánkezekben levő kopár területek sokkal nagyobb terjedelemmel, sokkal biztosabb sikerrel s így aránylag sokkal kisebb költséggel is eszközölhetők, mint ha azok a munkálatok akár közvetlenül az állam által, akár egyeseknek pályázat során kívül adott segélyek utján teljesítettének. Ugyanezért azt hiszem, hogy ennek az 50.000 frtnak felerészét a legczél-szerűbben az egyes törvényhatóságok közt és azok utján, a szükséges erdősítések közérdekü elsőségének szem előtt

tartásával kellene erdősítési jutalmakra kitűzni *(Általános helyeslés,)* s ezáltal magukat a helyi hatóságokat s velük az illető birtokosokat is a közvetlen érdekelttségbe belevonni. *(Helyeslés.)*

Végezetül van még egy tiszteletteljes kérésem is a földmivelési miniszter úrhoz, *(Halljuk! Halljuk!)* mint a magyar földmivelő gazdák érdekeinek legfőbb képviselőjéhez. Hozzáfordulok azért a közbenjárásért, melynek segítségével, úgy hiszem, a magyar gazdák legelsőjétől azok legutolsójáig mindeniknek hathatósan üdvös szolgálatot tehet, s ez az, hogy ha a maga részéről is, mint a kabinettagja, közbenjárni fog arra, hogy az állami közigazgatás rendezésének kérdése mielőbb megoldást nyerjen; *(Ellentmondások a szélsőbalon. Helyeslés jobbfelől.)* a tárgyilagos, jó, gyors és az állampolgárokat kicsinyeskedéssel, vagy túlságos atyáskodással, felesleges költekezéssel, járás-keléssel, idővesztegetéssel nem terhelő közigazgatási eljárásnak áldására leginkább rászorulnak a magyar földmivesgazdák, *(Helyeslés a jobboldalon,)* kiknek a mai társadalmi bajokkal való küzdésére is nem éppen kevés anyagot szolgáltatott közigazgatásunk hiányai, vagy tévedései; ugyanezért a földmivelő gazdák érdekeinek előmozdítására tenne a t. miniszter ur hathatós szolgálatot, *(Helyeslés a jobboldalon.)* ha az állami közigazgatás rendezésére vonatkozó törvényjavaslat mielőbbi elkészítését és e házban való bemutatását, az általa képviselt földmivelési érdekekre való figyelemmel, közbenjárólag elősegíteni méltóztatnék.

Ezek után van szerencsém kijelenteni, hogy a költségvetést általánosságban elfogadom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Szónokot számosan üdvözlék.)*